

STUDIU DE DREPT COMPARAT AL REGLEMENTĂRILOR PENALE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE UMANE

drd. Alexandru TĂNASE,

Catedra Drept penal și Criminologie a Universității de Stat din Moldova

Abstract

In this article, it is recommended that, after the model offered by the Romanian legislature in par.(1) art.165 PC RM, at Chapter XIII of the General Part of the Penal Code of the Republic of Moldova should exist a norm in order to define the expression of "person exploitation". It is argued about the appropriateness of supplementing the national penal law with a rule that would have impleaded the act of using the services of an exploited person, operating the model at art.216 of the Penal Code of Romania, 17/07/2009. It is revealed that, after the model offered by the Bulgarian legislature, the circumstance of offense perpetration with the legal crossing of the state border is to be recommended as an aggravating circumstance of the offence provided by art.165 PC RM. It appears that sexual exploitation is not mentioned as a purpose of human trafficking in Turkey and Canada's penal laws. In these cases, somewhat improperly, are applied the provisions of incriminating dispositions in regard to the offense of pimping. As following, the Republic of Moldova has more effective settlements on human trafficking.

Key Terms: *human trafficking, exploitation, coercion, victim recruitment, victim transportation, victim transfer, victim cover, victim reception, person's physical freedom, victim's consent.*

La ora actuală, în Republica Moldova este în plină desfășurare reforma legii penale, inclusiv a prevederilor care reglementează răspunderea pentru infracțiunea de trafic de ființe umane. Conformă cu tendința actuală de globalizare a dreptului și de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, studierea experienței țărilor, în care normele penale privind traficul de ființe umane au cunoscut dezvoltare, constituie o reală contribuție în vederea elaborării unei concepții unitare de modernizare a dreptului penal național.

Lumea trăiește în interconexiuni demult, de aceea adaptările legislațiilor străine nu pot fi un fenomen viabil, decât dacă se are în vedere o bază social economică asemănătoare a statului receptor cu cea a statului de unde se inspiră legiuitorul. Este un principiu de urmat în contextul influențelor sau chiar al transferului substanțial și instituțional juridic. În același timp, în condițiile de autoizolare, nici un sistem național de drept, nici o doctrină, concepție sau normă nu pot propune soluționarea adecvată a problemelor ce apar în viața de toate zilele. Numai sistemele naționale de drept, care s-au influențat reciproc, au reușit să devină modele

de elevație juridică pentru alte state. Aurita cale de mijloc a legăturii indisolubile dintre dreptul comparat și tradițiile juridice constituie premisa de apropiere a legilor penale ale diferitelor state și, prin aceasta, de lărgire semnificativă, aprofundare și eficientizare a colaborării internaționale în desfășurarea activității de prevenire și combatere a traficului de ființe umane.

Tocmai în vederea atingerii acestui scop, vom încerca în cele ce urmează să stabilim deosebirile și similitudinile ce caracterizează reglementările privind traficul de ființe umane, statuate în legea penală a Republicii Moldova și în legile penale aparținând altor sisteme de drept.

Vom începe analiza noastră cu studierea modelului românesc de reglementare a răspunderii penale pentru traficul de ființe umane.

În Codul penal al României din 21.06.1968¹, nu există dispoziții incriminatoare privitoare la traficul de ființe umane (traficul de persoane). În aceste condiții, legea penală specială în care este reglementată răspunderea pentru numita faptă este Legea României nr.678 din 21.11.2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane (în continuare Legea României nr.678/2001).²

Legea dată este structurată în șapte capitole, dintre care cea mai mare relevanță pentru investigația noastră o prezintă Capitolul I „Dispoziții generale” și Capitolul III „Infrațiuni”. În Capitolul I, art.2, sunt formulate definițiile noțiunilor „trafic de persoane” și „exploatarea unei persoane”. În Capitolul III, se prevăd normele penale care stabilesc răspunderea pentru: infrațiuni privind traficul de persoane (art.12-16, Secțiunea 1); infrațiuni în legătură cu traficul de persoane (art.17,18, Secțiunea a 2-a).

Art.12 al Legii României nr.678/2001 prevede răspunderea pentru traficul de persoane cu vârsta de peste 18 ani. La rândul său, art.13 al aceluiași act legislativ stabilește răspunderea pentru traficul de persoane care nu au împlinit vârsta de 18 ani.

În special, interesează incriminarea de la art.12 al Legii României nr.678/2001. Comparând prevederile acestei incriminări cu cele ale art.165 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM), putem stabili următoarele asemănări:

1) în ambele cazuri, descrierea acțiunii principale din cadrul faptei prejudiciabile implică cinci modalități normative alternative, desemnate prin aceiași termeni sau termeni cu încărcătură semantică apropiată;

2) coincid unele modalități normative ale acțiunii adiacente din cadrul faptei prejudiciabile;

3) în ambele ipoteze, scopul de exploatare a persoanei este un semn obligatoriu al laturii subiective;

4) așa cum o demonstrează definiția noțiunii „exploatarea unei persoane”, formulată în art.2 al Legii României 678/2001, coincid cele mai multe forme ale scopului infrațiunilor corespunzătoare din cele două legislații penale;

¹ Buletinul Oficial, 1968, nr.79-79bis.

² Monitorul Oficial al României, 2001, nr.783.

5) din analiza alin.(2) și (3) art.12 al Legii României nr.678/2001, se desprinde că circumstanțele agravante consemnate în aceste prevederi, își au corespondenți în dispozițiile de la lit.d) alin.(2) și lit.b) alin.(3) art.165 CP RM;

6) art.14 al Legii României nr.678/2001 stabilește, printre altele, agravarea pedepsei pentru traficul de persoane dacă fapta e săvârșită de o persoană care face parte dintr-un grup organizat. La lit.a) alin.(3) art.165 CP RM, este prevăzută ca circumstanță agravantă săvârșirea traficului de ființe umane, printre altele, de un grup criminal organizat;

7) în conformitate cu art.16 al Legii României nr.678/2001, consimțământul persoanei, victimă a traficului, nu înlătură răspunderea penală a făptuitorului. Același efect îl produce sintagma „cu sau fără consimțământul acesteia (adică al victimei – *n.a*)” din dispoziția alin.(1) art.165 CP RM.

Bineînțeles, comportă și anumite diferențe cadrul reglementar al răspunderii pentru traficul de ființe umane (traficul de persoane) din legislațiile penale ale Republicii Moldova și României:

1) privitor la infracțiunile specificate la art.12 și 13 ale Legii României nr.678/2001, legiuitorul român utilizează denumirea unitară „trafic de persoane”. În opoziție, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.165 și 206 CP RM, legiuitorul moldovean utilizează denumiri distincte: „Traficul de ființe umane” și, respectiv „Traficul de copii”;

2) în dispoziția alin.(1) art.165 CP RM, cu privire la modalitățile acțiunii adiacente din cadrul faptei prejudiciabile, nu se folosește o sintagmă cu conotații atât de largi cum este sintagma „amenințare, violență sau alte forme de constrângere” din alin.(1) art.12 al Legii României nr.678/2001;

3) spre deosebire de textul art.165 CP RM, textul art.12 al Legii României nr.678/2001 conține referirea la termenul „fraudă”, utilizat în vederea desemnării uneia din modalitățile acțiunii adiacente din cadrul traficului de persoane;

4) expresia „abuz de autoritate” din art.12 al Legii României nr.678/2001 are un alt înțeles decât sintagma „abuz de putere” din art.165 CP RM. În principiu, aceeași constatare este valabilă vizavi de expresia „profitând de imposibilitatea acelei persoane de a se apăra sau de a-și exprima voința” din art.12 al Legii României nr.678/2001 și sintagma „abuz de poziție de vulnerabilitate” din art.165 CP RM;

5) printre formele scopului de exploatare a unei persoane, nominalizate în art.2 al Legii României nr.678/2001, nu se numără: scopul de exploatare prin cerșetorie; scopul de folosire în conflicte armate; scopul de folosire în activități criminale; scopul de prelevare a țesuturilor. Toate aceste forme sunt expres consemnate în art.165 CP RM. În schimb, spre deosebire de textul art.165 CP RM, textul art.2 al Legii României nr.678/2001 conține următoarea prevedere generalizatoare văzând formele scopului de exploatare a persoanei: „efectuarea unor alte asemenea activități prin care se încalcă drepturi și libertăți fundamentale ale omului”;

6) prevederile Legii României nr.678/2001 nu cunosc circumstanțele agravante specificate la lit.a)-c), e)-g) alin.(2) și, parțial, lit.a) alin.(3) art.165 CP RM;

7) Legea României nr.678/2001 nu conține o clauză de genul celei statuate la alin.(4) art.165 CP RM: „Victima traficului de ființe umane este absolvită de răspundere penală pentru infracțiunile săvârșite de ea în legătură cu această calitate procesuală”.

După această examinare comparativă, este necesar de menționat că unele idei, care transpar din analiza experienței legiuitorului român în prevenirea și combaterea pe cale juridică-penală a traficului de persoane, merită a fi preluate de legiuitorul autohton. Astfel, după modelul alin.2 art.2 al Legii României nr.678/2001, în Capitolul XIII al Părții Generale a Codului penal al Republicii Moldova, ar trebui să existe o normă în care să fie definită noțiunea de exploatare a persoanei. Această definiție, care ar fi valabilă atât pentru contextul infracțiunii prevăzute la art.165 CP RM, cât și pentru cel al infracțiunii specificate la art.206 CP RM, ar permite dezaglomerarea textului alin.(1) art.165 și alin.(1) art.206 CP RM, accesibilizând interpretarea și aplicarea celor două norme în strictă conformitate cu principiul legalității. Ea ar face inutilă descrierea sinuoasă și greoaie a scopului infracțiunii în actualele variante ale art.165 și 206 CP RM.

În altă ordine de idei, analiza noastră nu ar fi completă dacă nu ne-am reține atenția asupra perspectivelor apropiate ale reglementării în legislația penală română a răspunderii pentru traficul de persoane.

Ne referim la prevederile art.210 „Traficul de persoane”, care face parte din Capitolul VII „Traficul și exploatarea persoanelor vulnerabile” din Partea Specială a Codului penal al României din 17.07.2009.³ În literatura de specialitate,⁴ se menționează că art.210 al Codului penal al României din 17.07.2009 are menirea să înlocuiască prevederile incriminatoare ale art.12 al Legii României nr.678/2001.

Făcând o comparație între reglementările – în vigoare și cele care urmează să intre în vigoare – privind traficul de persoane din legislația României, putem sesiza anumite abordări noi:

- 1) infracțiunile de trafic de persoane și trafic de minori apar sub denumiri marginale distincte, corespunzătoare art.210 și, respectiv, art.211 din Codul penal al României nr.678/2001;
- 2) noțiunea „exploatarea unei persoane” este definită în art.182 din Titlul X „Înțelesul unor termeni sau expresii în legea penală” al Părții Generale a Codului penal al României din 17.07.2009;
- 3) la lit.a) alin.(1) art.210 al Codului penal al României din 17.07.2009, se utilizează expresia „inducerea în eroare”, în locul dihotomiei pleonastice „fraudă, înșelăciune” din Legea României nr.678/2001;
- 4) la lit.b) alin.(1) art.210 al Codului penal al României din 17.07.2009, ca modalitate distinctă a acțiunii adiacente este consemnată profitarea de starea de vădită vulnerabilitate a victimei. Ea este consemnată alături de modalitatea de profitare de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința;
- 5) modalitățile acțiunii adiacente din cadrul traficului de persoane au fost grupate după criterii de sistematizare logică în cele trei litere – a), b) și c) – ale alin.(1) art.210 al Codului penal al României din 17.07.2009;
- 6) obligarea la practicarea cerșetoriei este specificată ca formă a scopului de exploatare a unei persoane la lit.d) art.182 al Codului penal al României din 17.07.2009;

³ Monitorul Oficial al României, 2009, nr.510.

⁴ Expunere de motive. În: Codul penal. București: C.H. Beck, 2009, p.41.

7) printre formele scopului de exploatare a unei persoane, enumerate în art.182 al Codului penal al României din 17.07.2009, nu se mai numără cea de efectuare a unor activități prin care se încalcă drepturi și libertăți fundamentale ale omului, formă generalizatoare menționată la lit.e) art.2 al Legii României nr.678/2001.

În vederea utilizării experienței pozitive, consacrate în art.210 al Codului penal al României din 17.07.2009, în vederea suplinirii unei lacune a legii penale autohtone, recomandăm, în acord cu paradigma pe care ne-o oferă legiuitorul român, să completăm lista de modalități ale acțiunii adiacente din cadrul traficului de ființe umane cu profitarea de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința.

Nu în ultimul rând, considerăm oportună recepționarea modelului pe care ni-l oferă art.216 „Folosirea serviciilor unei persoane exploatate” din Codul penal al României din 17.07.2009. Conform acestei norme, se incriminează fapta de a utiliza serviciile prevăzute în art.182 „Exploatarea unei persoane” din Codul penal al României din 17.07.2009, prestate de o persoană despre care beneficiarul știe că este victimă a traficului de persoane ori a traficului de minori.

În doctrina penală, a fost propusă angajarea răspunderii penale pentru cei care beneficiază de serviciile unei prostituate.⁵ Însă, nu s-a fundamentat oportunitatea tragerii la răspunderii penale a celui care, manifestând un grad de pericolozitate socială comparativ mai sporit, cu bună-știință beneficiază de serviciile unei persoane exploatate în contextul traficului de ființe umane. Este problematic a trage o asemenea persoană pentru complicitate la infracțiunea prevăzută la art.165 CP RM: la momentul exploatării victimei, este posibil ca traficul de ființe umane să fi depășit momentul de consumare. În asemenea condiții, în scopul eficientizării contracarării oricăror contribuții și implicații la săvârșirea traficului de ființe umane, considerăm imperioasă completarea Codului penal al Republicii Moldova cu o normă de genul art.216 al Codului penal al României din 17.07.2009.

În alt context, vom supune atenției reglementarea traficului de ființe umane (traficului de persoane) în Codul penal al Bulgariei din 01.05.1968.⁶ În cadrul acestuia o secțiune întreagă – Secțiunea IX din Capitolul II „Infracțiuni contra persoanei” al Părții Speciale, este dedicată infracțiunii în cauză. Respectiva secțiune include trei articole: art.159a – se referă la varianta tip (alin.(1)) și varianta agravată (alin.(2)) a traficului de persoane; art.159b și art.159v – se referă la variantele speciale ale traficului de persoane.

La concret, la alin.(1) art.159a al Codului penal al Bulgariei din 01.05.1968, este incriminată fapta de recrutare, transportare, adăpostire sau primire a unei persoane aparte ori a unui grup de persoane în scopul de a le folosi în activități sexuale, în munca forțată, de a le preleva organele sau de a le deține în servitute, indiferent de consimțământul acestora.

Observăm că, în raport cu alin.(1) art.165 CP RM, diferențele sunt următoarele:

1) în legea penală bulgară, printre modalitățile acțiunii principale din cadrul traficului de persoane, nu este specificată modalitatea de transfer;

⁵ Darzniețe A. Prostituița și posibilitatea privilegierii clientului în Letonia. În: *Zakon i jizni*, 2006, nr.6, p.34-35.

⁶ *Nakazatelen kodeks. Sbornik normativni aktove*. Sofia: Ciela, 2008.

- 2) în legea penală bulgară, în contextul variantei tip a infracțiunii de trafic de persoane, se invocă săvârșirea faptei în privința unui grup de persoane. În contrast, în legea penală autohtonă, săvârșirea faptei asupra a două sau mai multe persoane este considerată circumstanță agravantă, prevăzută la lit.b) alin.(2) art.165 CP RM;
- 3) diferă lista formelor scopului infracțiunii. În legea penală bulgară, nu figurează: scopul exploatării prin servicii forțate; scopul exploatării în sclavie sau în condiții similare sclaviei; scopul folosirii în conflicte armate; scopul folosirii în activități criminale; scopul de prelevare a țesuturilor. Pe de altă parte, scopul deținerii în servitute nu este menționat printre formele scopului de exploatare, enunțate în alin.(1) art.165 CP RM;
- 4) în legea penală bulgară, varianta tip a traficului de persoane nu reclamă existența unei acțiuni adiacente. Prin aceasta, construcția componentei de infracțiune în cauză amintește de cea a componentei de infracțiune de trafic de copii, în varianta tip specificată la alin.(1) art.206 CP RM.

În alt registru, circumstanțele agravante ale traficului de persoane sunt enumerate în alin.(2) art.159a al Codului penal al Bulgariei din 01.05.1968:

- 1) asupra persoanei care nu a împlinit vârsta de 18 ani;
- 2) prin constrângere sau prin inducere în eroare;
- 3) prin răpire sau privațiune ilegală de libertate;
- 4) profitând de starea de dependență a victimei;
- 5) prin abuz de putere;
- 6) prin promiterea, darea sau primirea de foloase.

Prima dintre agravantele nominalizate nu se numără, bineînțeles, printre cele specificate în art.165 CP RM. Or, infracțiunea de trafic de copii este, în legea penală autohtonă, o infracțiune de sine stătătoare, prevăzută într-un alt capitol al legii penale, decât cel în care se incriminează traficul de ființe umane. În acest mod, concepția legiuitorul bulgar amintește mai degrabă de cea care a fost consacrată în art.113² CP RM din 1961.

Ca și legiuitorul român, cel bulgar folosește termenul generic „constrângere”, preferând, spre deosebire de legiuitorul autohton, să nu recurgă la detalizări care aglomerează textul legii penale.

Spre deosebire de legiuitorul autohton, legiuitorul bulgar indică privațiunea ilegală de libertate în calitate de modalitate a acțiunii adiacente din cadrul faptei prejudiciabile. Cât privește răpirea, aceasta în contextul legii penale autohtone, fiind consemnată la lit.a) alin.(1) art.165 CP RM, nu îndeplinește rolul de circumstanță agravantă în contextul legii penale bulgare.

Profitarea de starea de dependență a victimei nu este specificată expres în art.165 CP RM, printre modalitățile acțiunii adiacente din cadrul traficului de ființe umane. Totuși, această modalitate pare să aibă tangențe cu abuzul de poziția de vulnerabilitate a victimei, modalitate nominalizată la lit.c) alin.(1) art.165 CP RM.

Demonstrând originalitate, în alin.(3) art.159a al Codului penal al Bulgariei din 01.05.1968, legiuitorul bulgar stabilește răspunderea agravată pentru traficul de persoane, săvârșit asupra unei femei gravide în scopul vânzării copilului acesteia. Așadar, pur și simplu

traficul de persoane, săvârșit asupra unei femei gravide, este tratat ca și oricare altă infracțiune de trafic de persoane. Însă, în cazul în care acestei ipoteze i se adaugă cea vizând scopul vânzării copilului victimei, efectul este cel de agravare a răspunderii penale. Mai mult, gradul agravării este peste cel caracteristic circumstanțelor enunțate în alin.(2) art.159a din Codul penal al Bulgariei din 01.05.1968.

Precizăm că agravanta analizată din legea penală bulgară se referă la o cu totul altă situație decât fapta prevăzută la lit.h) alin.(1) art.206 CP RM, presupunând traficul de copii în scopul vânzării. Or, în cazul faptei specificate la alin.(3) art.159a din Codul penal al Bulgariei din 01.05.1968, victimă este nu copilul (care la momentul săvârșirii infracțiunii, nefiind născut, reprezintă o probabilitate de viață), dar femeia care poartă respectiva sarcină. În opoziție, în cazul faptei specificate la lit.h) alin.(1) art.206 CP RM, tocmai mama victimei este cea care de cele mai dese ori poate avea calitatea de subiect al infracțiunii.

În alt context, vizavi de variantele speciale ale traficului de persoane în contextul Codului penal al Bulgariei din 01.05.1968, deosebim:

- traficul de persoane săvârșit cu trecerea frontierei de stat (art.1596);
- traficul de persoane reprezentând o recidivă periculoasă sau săvârșit din însărcinarea unui grup criminal organizat ori întru executarea deciziei acestui grup (art.159B).

În conjunctura legii penale autohtone, primul caz nu prezintă relevanță decât în cazul trecerii ilegale a frontierei de stat, când alături de răspunderea penală pentru traficul de ființe umane se aplică răspunderea – după caz, penală sau contravențională – pentru trecerea ilegală a frontierei de stat. În rest, caracterul național sau transnațional al traficului de ființe umane nu este reflectat în nici un fel în dispoziția art.165 CP RM.

De starea de recidivă, fie ea periculoasă sau deosebit de periculoasă, ca și în cazul oricărei alte fapte infracționale, se ține cont la aplicarea pedepsei, în conformitate cu art.82 CP RM. În fine, săvârșirea infracțiunii de un grup criminal organizat este considerată circumstanță agravantă a traficului de ființe umane, în conformitate cu lit.a) alin.(3) art.165 CP RM.

În urma analizei reglementărilor privitoare la traficul de persoane din legea penală bulgară, ajungem la concluzia că unica prevedere normativă, care prezintă interes pentru perfecționarea art.165 CP RM, este cea din art.1596 al Codului penal al Bulgariei din 01.05.1968. Totuși, luând în considerație existența la moment a unor mijloace suficiente de sancționare a trecerii ilegale a frontierei de stat (inclusiv în conexiune cu traficul de ființe umane), considerăm că numai săvârșirea infracțiunii cu trecerea legală a frontierei de stat urmează a fi recomandată ca circumstanță agravantă a traficului de ființe umane, completând, în cadrul unei noi litere h), alin.(2) art.165 CP RM. Considerăm că transnaționalitatea traficului de ființe umane prezintă comparativ mai multe pericole pentru victima infracțiunii, decât traficul „intern” de ființe umane. În condițiile unei țări străine, vulnerabilitatea victimei, care este adesea lipsită de documentele de ieșire/intrare în țară, este un factor ușor de exploatat de către făptuitor. Acestui factor i se poate adăuga: necunoașterea limbii locale; lipsa de încredere în autoritățile locale; dificultatea orientării într-un anturaj necunoscut etc.

În continuare, vom analiza reglementările vizând traficul de ființe umane (traficul de persoane) din legislația penală a Turciei. Nu poate să nu intereseze experiența legislativă în materie a unei țări care, pe parcursul mai multor ani, este angajată, ca și Republica Moldova în procesul de aderare la Uniunea Europeană.

Prima prevedere legală privitoare la traficul de persoane din legislația penală a Turciei a fost cea din art.201/b din Capitolul VI „Infrațiuni contra libertății de a munci și activității de muncă” din Titlul II „Infrațiuni contra libertății” al Cărții a 2-a „Infrațiuni” a Codului penal al Turciei din 01.03.1926.⁷

În alin.1 art.201/b al Codului penal al Turciei din 01.03.1926, este descrisă varianta tip a infracțiunii de trafic de persoane: fapta persoanei care recrutează, răpește, transportă, transferă, adăpostește sau primește alte persoane pe calea aplicării forței sau a amenințării de a aplica ori prin intermediul altor forme de constrângere, pe calea înșelăciunii, fraudei, abuzului de putere sau a abuzului de poziția de vulnerabilitate a victimei, în scopul exploatării, incluzând munca sau serviciile forțate, sclavia sau condițiile similare sclaviei, starea de servitute sau prelevarea de organe.

Din această definiție legislativă a noțiunii de trafic de persoane, ne putem da seama că mai multe similitudini o apropie de definiția noțiunii de trafic de ființe umane din alin.(1) art.165 CP RM:

- 1) structurarea faptei prejudiciabile, descrise la art.201/b al Codului penal al Turciei din 01.03.1926, în acțiune principală care formează un sistem împreună cu acțiunea adiacentă;
- 2) modalitățile acțiunii principale din cadrul infracțiunii, descrise în legea penală turcă, sunt aproximativ aceleași cu modalitățile similare din legea penală autohtonă;
- 3) coincid unele modalități ale acțiunii adiacente, descrise în legile penale confruntate;
- 4) au același conținut unele forme ale scopului infracțiunii, descris în legile penale ale celor două state;
- 5) este apropiat după conținut obiectul juridic generic al infracțiunilor din cele două legi penale comparate.

În același timp, ies în evidență deosebirile care marchează reglementarea răspunderii penale pentru traficul de ființe umane (traficul de persoane) din legile penale ale Republicii Moldova și Turciei:

- 1) în art.165 CP RM, răpirea persoanei este privită în calitate de modalitate a acțiunii adiacente, nu ca modalitate a acțiunii principale, ca în art.201/b din Codul penal al Turciei din 01.03.1926;
- 2) diferă descrierea modalităților acțiunii adiacente. Cele consemnate în textul legii penale turce amintesc mai degrabă de modalitățile acțiunii adiacente, descrise în reglementările corespunzătoare din legile penale ale României și Bulgariei;
- 3) în legea penală turcă, la relevarea scopului infracțiunii de trafic de persoane, nu sunt specificate unele forme pe care le cunoaștem din art.165 CP RM: scopul exploatării sexuale comerciale sau necomerciale; scopul exploatării pentru cerșetorie; scopul de folosire în conflicte armate; scopul de folosire în activități criminale; scopul de prelevare a țesuturilor. În același timp, în art.165 CP RM, nu este consemnată una din formele scopului infracțiunii,

⁷ Ugolovniy kodeks Turzii / red. Safarova N., Babaeva H. Sankt-Petersburg: Iuridiceskiy țentr Press, 2003.

specificată în art.201/b al Codului penal al Turciei din 01.03.1926: exploatarea presupunând starea de servitute.

În altă ordine de idei, este necesar de menționat că, în conformitate cu alin.2 art.201/b al Codului penal al Turciei din 01.03.1926, nu este luat în considerație consimțământul victimei de a fi exploatată, în cazul în care asupra acesteia au fost exercitate influențele specificate în alin.1 art.201/b al Codului penal al Turciei din 01.03.1926. Cu alte cuvinte, ideea este că valabilitatea consimțământului este redusă la zero atunci când voința îi este alterată prin mijloace nepermise de influențare. Consemnăm că o asemenea dispoziție cu caracter explicativ, cum este cea de la alin.2 art.201/b al Codului penal al Turciei din 01.03.1926, comportă o comprehensibilitate mai sporită în comparație cu sintagma „cu sau fără consimțământul acesteia” din dispoziția alin.(1) art.165 CP RM.

În alt context, în celelalte alineate ale art.201/b al Codului penal al Turciei din 01.03.1926, se stabilește răspunderea pentru: traficul de minori (alin.3); traficul de persoane, săvârșit de un grup organizat (alin.4).

Am menționat mai sus că art.201/b al Codului penal al Turciei din 01.03.1926 este prima din reglementările penale consacrate incriminării faptei de trafic de persoane în această țară. Actualmente, este în vigoare Codul penal al Turciei din 26.09.2004.⁸ Însă, art.80 „Traficul de persoane” din noua lege penală a Turciei nu face decât să reitereze prevederile din art.201/b al Codului penal al Turciei din 01.03.1926.

Este reprodus inclusiv defectul principal care a caracterizat incriminarea traficului de persoane în legea penală anterioară a Turciei: scopul exploatării sexuale nu este indicat printre formele scopului infracțiunii de trafic de persoane. În aceste condiții, rămâne posibilitatea de a apela la art.227 al Codului penal al Turciei din 26.09.2004, care incriminează fapta de proxenetism. Potrivit acestei norme, este trasă la răspundere penală persoana care instigă pe altcineva la prostituție, facilitează practicarea prostituției, asigură adăpost pentru practicarea prostituției sau o mediază.

În sensul analizat, Republica Moldova are reglementări mai eficiente privind traficul de ființe umane. Incriminarea distinctă – în art.165 și 220 CP RM – a faptelor de trafic de ființe umane și, respectiv, de proxenetism – se bazează pe diferențierea absolut necesară a constrângerii la prostituție în raport cu determinarea la prostituție, ipoteze care implică grade de pericol social cu totul diferit.

În alt context, în cele ce urmează, ne vom concentra atenția asupra reglementării traficului de ființe umane (traficului de persoane) în legislația penală a Japoniei. În literatura de specialitate, găsim următoarea afirmație: „Japonia nu are o lege care să interzică traficul de persoane, deși, în practică, aplică în principal legile privitoare la imigrare și la muncă”.⁹ Totuși, precizia ne obligă să consemnăm că, în Capitolul 33 „Infracțiuni exprimate în capturare și răpire” al Cărții a 2-a „Infracțiuni” a Codului penal al Japoniei din 24.04.1907,¹⁰ există mai multe prevederi dedicate traficului de persoane.

⁸ The Turkish Penal Code. În: Official Gazette, 2004, nr. 25611.

⁹ Mateuț Gh., Petrescu V.E., Ștefăroi N. și alții. Traficul de ființe umane: infractor, victimă, infracțiune. Iași: Asociația Alternative Sociale, 2005, p.182.

¹⁰ Uголовный кодекс Японии / red. Korobeev A.I. Sankt-Petersburg: Iuridiceskiy țentr Press, 2002.

În primul rând, este vorba de art.226 „Capturarea și răpirea cu deplasarea peste frontiera de stat și traficul de persoane” din Codul penal al Japoniei din 24.04.1907. În special, prezintă interes alineatul 2 al acestui articol, în care e stabilită răspunderea pentru persoana care vinde sau cumpără o altă persoană, pentru a o deplasa în afara teritoriului nipon, fie pentru persoana care deplasează în afara teritoriului nipon o persoană capturată, răpită sau cumpărată.

Remarcăm specificitatea concepției incriminării traficului de persoane în legea penală niponă. Este o concepție radical diferită față de cea promovată de legiuitorul autohton. În art.226 al Codului penal al Japoniei din 24.04.1907, accentul se pune pe deplasarea victimei peste frontiera de stat a Japoniei. O asemenea deplasare poate reprezenta scopul traficului de persoane, caz în care făptuitorul vinde sau cumpără victima. Dar, este posibilă și realizarea în fapt a deplasării victimei peste frontiera de stat a Japoniei, caz în care, anterior, același făptuitor sau altul au capturat, răpit sau cumpărat victima. Așadar, în conjunctura legii penale nipone, traficul de persoane nu poate să nu presupună – ca potențialitate sau realitate – deplasarea victimei peste frontiera de stat a Japoniei. În contrast, așa cum am afirmat mai sus, în contextul legii penale autohtone, pentru calificarea faptei de trafic de ființe umane, este irelevant caracterul transnațional al celor săvârșite.

În afară de aceasta, traficul de persoane în accepțiunea legii penale nipone nu-i sunt cunoscute nici modalitățile acțiunii principale sau ale acțiunii adiacente din cadrul infracțiunii prevăzute la art.165 CP RM, nici scopul de exploatare, caracteristic pentru aceeași infracțiune. Totuși, este necesar de precizat că, în conformitate cu alin.3 art.227 al Codului penal al Japoniei din 24.04.1907, este trasă la răspundere penală persoana care primește persoana capturată, răpită sau cumpărată, dacă urmărește scopul de cupiditate sau scopul depravării sexuale. Această ipoteză comportă anumite tangențe cu cea a primirii unei persoane în scop de exploatare sexuală comercială sau necomercială. Însă, în contextul legii penale autohtone, o asemenea ipoteză nu poate implica răspunderea conform art.165 CP RM, decât dacă primirea respectivă este însoțită de acțiunea adiacentă corespunzătoare, reprezentând factorul de influențare asupra voinței victimei.

În concluzie la analiza reglementărilor privitoare la traficul de persoane din legislația penală a Japoniei, se poate susține că sunt prea specifice aceste reglementări, pentru a servi ca model la perfecționarea cadrului normativ autohton în materie. În același timp, trebuie să recunoaștem că studierea acestei specificități facilitează perceperea mai eficientă a nuanțelor individualizante pe care le comportă infracțiunea prevăzută la art.165 CP RM.

În altă privință, în Codul penal al Canadei din 1892,¹¹ infracțiunii de trafic de persoane îi sunt dedicate art.279.01-279.04 din Capitolul „Răpirea persoanei, traficul de persoane, luarea de ostatici și capturarea persoanei” al Părții VIII „Infracțiuni contra persoanei și reputației”. Astfel, în art.279.01 al Codului penal al Canadei din 1892, se prevede răspunderea pentru infracțiunea de trafic de persoane; în art.279.02 și 279.03 ale numitului act legislativ, este stabilită răspunderea pentru infracțiunile în legătură cu traficul de persoane; în art.279.04 al Codului penal al Canadei din 1892, este formulată definiția noțiunii de exploatare.

¹¹ The Criminal Code of Canada. <http://justice.gc.ca>

La concret, în conformitate cu art.279.01 al Codului penal al Canadei din 1892, traficul de persoane constă în fapta persoanei care recrutează, transportă, transferă, primește, deține, însoțește sau ascunde o altă persoană, ori care exercită controlul, dirijarea sau influența asupra deplasării persoanei date, în scopul de a o exploata sau de a facilita exploatarea ei. În ipoteza enunțată, dacă victima este răpită, supusă unui atac grav sau unei agresiuni sexuale ori i se provoacă moartea, se aplică răspunderea agravată (presupunând detențiunea pe viață). În toate celelalte cazuri, pedeapsa nu poate depăși închisoarea pe un termen de până la 14 ani.

Din cele relatate, se desprinde că există elemente comune caracterizând profilul infracțiunii de trafic de ființe umane (trafic de persoane) în legile penale ale Republicii Moldova și Canadei. Astfel, modalitățile de recrutare, transportare, transfer și primire apar atât în contextul acțiunii principale din cadrul infracțiunii specificate la art.165 CP RM, cât și în contextul faptei incriminate la art.279.01 al Codului penal al Canadei din 1892. De asemenea, răpirea, comiterea unui atac grav, agresiunea sexuală sau provocarea morții victimei pot fi regăsite, într-o varietate sau alta, printre prevederile din art.165 CP RM, care se referă la latura obiectivă a traficului de ființe umane. La fel, scopul exploatării este urmărit de către subiect în ipoteza ambelor infracțiuni din cele două legi penale pe care le confruntăm.

În același timp, atestăm și diferențe în modul de incriminare a traficului de ființe umane (traficului de persoane) în legislația penală a Republicii Moldova și a Canadei. De exemplu, comportă o incidență mai vastă acțiunea principală din cadrul traficului de persoane în sensul legii penale canadiene: astfel de modalități ca deținerea, însoțirea sau ascunderea nu sunt menționate expres în dispoziția alin.(1) art.165 CP RM; deși, nu se poate face abstracție de faptul că modalitatea de adăpostire, consemnată în respectiva dispoziție, prezintă afinități cu deținerea, însoțirea și ascunderea. La fel, exercitarea controlului, dirijării sau influenței asupra deplasării victimei nu este menționată expres în dispoziția alin.(1) art.165 CP RM. Cu toate acestea, reieșind din conținutul obiectului juridic principal, nu trebuie să uităm că, fără atingerea adusă libertății fizice a persoanei, nu poate fi concepută infracțiunea prevăzută la art.165 CP RM. Nu în ultimul rând, este cazul de menționat că scopul facilitării exploatării victimei nu este indicat în art.165 CP RM.

În alt context, la art.279.02 și 279.03 al Codului penal al Canadei din 1892, se stabilește răspunderea pentru favorizarea sau complicitatea la traficul de persoane. Aceste fapte contributive se exprimă în:

- primirea unui beneficiu financiar sau a unui alt beneficiu material, dacă se cunoaște că acesta rezultă din săvârșirea traficului de persoane (art.279.02 al Codului penal al Canadei din 1892);

- ascunderea, reținerea sau distrugerea unui document de călătorie, care aparține unei alte persoane, ori a unui document de identitate sau de imigrare aparținând unei alte persoane, dacă este urmărit scopul de a săvârși sau de a facilita săvârșirea traficului de persoane (art.279.03 al Codului penal al Canadei din 1892).

Nu găsim asemenea fapte incriminate expres în legea penală autohtonă. Totodată, reținem atenția asupra faptului că confiscarea documentelor, ca și darea sau primirea unor plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra victimei, sunt amintite printre modalitățile acțiunii adiacente din cadrul infracțiunii prevăzute la art.165 CP RM. În ultima ipoteză, atestăm complicitatea la traficul de ființe umane în raport

cu persoana care deține controlul asupra victimei, atunci când autorul infracțiunii primește, de la o altă persoană, plăți sau beneficii. În rest, cele două infracțiuni în legătură cu traficul de persoane, specificate în legea penală canadiană, nu comportă similarități cu fapta incriminată la art.165 CP RM.

În fine, așa cum am menționat *supra*, în art.279.04 al Codului penal al Canadei din 1892, este definită noțiunea de exploatare, desemnând scopul infracțiunii de trafic de persoane. În conformitate cu acest articol, se consideră că o persoană este exploatată dacă: este implicată într-un comportament menit să-i amenințe siguranța de a munci sau a presta un serviciu; i se prelevă, prin înșelăciune, forță, amenințare cu forța sau altă formă de constrângere, un organ sau un țesut.

Remarcăm că, nici de această dată, scopul exploatării sexuale (dar și alte forme ale scopului infracțiunii specificate la art.165 CP RM) nu este nominalizat în definiția noțiunii de exploatare. Ca și legiuitorul turc, legiuitorul canadian prevede răspunderea penală pentru constrângerea la prostituție în normele relative la proxenetism (art.210-212 ale Codului penal al Canadei din 1892).

Realizând o sinteză asupra studiului de drept comparat al reglementărilor penale privind traficul de ființe umane, formulăm concluziile următoare:

- 1) după modelul oferit de legiuitorul român, ar fi oportun ca, în alin.(1) art.165 CP RM, în Capitolul XIII al Părții Generale a Codului penal al Republicii Moldova, să existe o normă în care să fie definită noțiunea „exploatarea persoanei”;
- 2) este oportună completarea legii penale autohtone cu o normă în care ar fi incriminată fapta de folosire a serviciilor unei persoane exploatate, după modelul art.216 al Codului penal al României din 17.07.2009;
- 3) după modelul oferit de legiuitorul bulgar, circumstanța săvârșirii infracțiunii cu trecerea legală a frontierei de stat urmează a fi recomandată ca circumstanță agravantă a infracțiunii prevăzute la art.165 CP RM;
- 4) scopul exploatării sexuale nu este menționat ca scop al traficului de persoane în legislațiile penale ale Turciei și Canadei. În ipotezele respective, oarecum impropriu, se recurge la prevederile dispozițiilor incriminatoare vizând infracțiunea de proxenetism. Sub acest aspect, Republica Moldova are reglementări mai eficiente privind traficul de ființe umane;
- 5) sunt prea specifice reglementările privitoare la traficul de persoane din legislația penală niponă, pentru a putea servi ca model la perfecționarea cadrului normativ autohton în materie.